

## LGBT ORGANIZACIJE U SAD KAO INTERESNE GRUPE: OSOBI NE I UTICAJ

### LGBT Organizations in USA as Interest Groups: Characteristics and Influence

**ABSTRACT** *This paper provides an overview of the major LGBT organizations in the U.S., their organizational resources, and ways to influence politicians and the media. LGBT movement during the 1990s, completed its transition from liberationist and the system outside position, to the lobbyist and system insider position. The paper discusses the criticism dissidents from LGBT movement consider the alienation of LGBT establishment of the true interests of its membership. At the end of the article LGBT movement and its organizations are considered from the point of success in achieving the goals and compared with the achievements and impact of counter-movement of Christian traditionalists.*

**KEY WORDS** *LGBT movement, lobbying, political correctness, social struggle, power*

**APSTRAKT** *U radu se daje pregled najvećih LGBT organizacija u SAD, njihovih organizacionih resursa, kao i načina uticaja na političare i medije. LGBT pokret je, tokom 1990-ih, završio tranziciju iz oslobodilačkog i sistemski autsajderskog, u lobistički i sistemski insajderski. U članku se iznose kritike disideneta LGBT pokreta na račun otuđenosti lidera LGBT establišmenta od istinskih interesa članstva. Na kraju se LGBT pokret i njegove organizacije sagledavaju sa stanovišta uspešnosti u ostvarivanju zadatih ciljeva i poreda sa uspešnošću i uticajem kontra-pokreta hrišćanskih tradicionalista.*

**KLJUČNE REČI** *LGBT pokret, lobiranje, politička korektnost, društvene borbe, moć*

### Teorijski okvir

LGBT pokret je „jedan od najaktivnijih društvenih pokreta devedesetih“ (Gamble, 1997: 252) i „jedan od najuspešnijih društvenih pokreta u ovom (dvadesetom – S. A) veku“ (Herman, 1996: 358). Reč je o tipičnom identitetskom pokretu (*identity movement*), koji „teži da preobrazi dominantne kulturne obrasce ili teži da zadobije priznanje za nove društvene identitete“ (Bernstein, 1997: 533) – što je osobina koja odlikuje većinu „novih društvenih pokreta“ (Broad, 2002: 319). LGBT pokret je uticao i na stvaranje tipičnog kontrapokreta (*countermovements*): onog hrišćanskih tradicionalista (Werum and Winders, 2001: 390). Ta dva pokreta u SAD, u političkim i kulturnim borbama tokom devedesetih, izrasla su u „najbolje neprijatelje“ (Gallagher and Bull, 1996).

---

<sup>1</sup> santonic@f.bg.ac.rs

LGBT pokret je u SAD, tokom devedesetih godina prošlog veka, postao institucionalizovan (Fleischmann and Hardman, 2004: 408). Može se reći da je tada došlo do okončanja njegove tranzicije iz „oslobodilačkog“ i sistemski „autsajderskog“, u „lobistički“ i sistemski „insajderski“ (Engel, 2007: 70-71). Reč je o uobličavanju „industrije društvenog pokreta“ (*social movement industry*), s mnoštvom jakih, diferenciranih i specijalizovanih organizacija, koje saraduju, ali se i nadmeću za članstvo i resurse, a čiji je osnovni cilj uticaj na političke i medijske strukture (McCarthy and Zald, 2002: 538). U središtu ovog, kao i svakog drugog visoko „industrijalizovanog“ pokreta nalaze se „organizacije društvenog pokreta“ (*social movement organizations*; Carroll and Ratner, 1999) kao nosioci karakteristične „interesno-grupne politike“ (Bernstein, 1997:532).

U novijoj sociološkoj literaturi, LGBT organizacije se često tretiraju kao interesne grupe (Engel, 2007; Haider-Markel, 2006; Nownes and Lipinski, 2005; Nownes, 2004; Haider-Markel and Meier, 2003; Epstein and O'Halloran, 1995). Načelno se smatra da su „interesne grupe i njihovi naponi da lobiraju vlade (...) sastavni deo američke demokratije“ (Lieberman, 2009). Otuda, praktično, kad god imamo interesne grupe, imamo i lobiranje (Epstein and O'Halloran, 1995). Zato se LGBT organizacije često posmatraju kao interesne grupe koje lobiraju u institucijama sistema (Johnson, 2008; Lyons, 2008: 108; Engel, 2007: 88; Haider-Markel, 2006: 101; Nownes and Lipinski, 2005: 307; Bernstein, 2003: 367; Croucher, 2002: 319; 324; 328). Posledica je da se ne samo u publicistici hrišćanskih tradicionalista, već i u naučnoj literaturi koriste izrazi kao što su „LGBT lobi“ (Mck. Norrie, 2008: 414), „lezbejski i gej lobi“ (Bell, 2000: 594), „lobi za gej prava“ (Dey, 2005), „gej lobi“ (Ashbee, 2001: 522; Berridge and Strong, 1991), „gej/lezbejske grupe za pritisak i politički lobi“ (Beger, 2000: 254), „gej i lezbejski pravni lobi“ (Auchmuty, 2003: 163; 166; 177; 180; 188), „LGBT lobisti“ (Engel, 2007: 84), „gej i lezbejski lobi establišment“ (Vitulli, 2010: 159), „pro-kvir lobi“ (Humphrey, 1999), „lobi grupa gej biznismena“ (Sibalis, 2004: 1746) itd. Neke LGBT organizacije van SAD i same se nazivaju lobi grupama (recimo, *Gay and Lesbian Rights Lobby* iz Australije), a ovaj izraz u naučnoj literaturi koristi se i prilikom opisivanja uticaja LGBT pokreta na zvanične strukture EU (Beger, 2000).

Zapravo, moderna pluralistička politika, i to ne samo u SAD, počiva na „politici interesnih grupa“ (*interest group politics*), odnosno lobi grupa ili grupa za pritisak (*lobby or pressure groups*) koje se bore za uticaj kako na državu (zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast), tako i na javnost (na birače i na medije; Truman, 1951). Delovanje interesnih grupa unutar političkih i medijskih struktura naziva se „insajderskom“ strategijom, a ono prema biračima „autsajderskom“. Prva podrazumeva stalne formalne i neformalne kontakte s političarima i državnim službenicima, te urednicima i novinarima, radi stavljanja nekog problema na dnevni red i obezbeđenja podrške za odgovarajuće rešenje (vidi uobičajenu listu aktivnosti u Schlozman and Tierney, 1983: 357). Druga strategija podrazumeva prvenstveno rad na akcionoj ili finansijskoj mobilizaciji interesnih pristalica (*grassroots lobbying*). Karakterističan način je pozivanje pristasa da pišu pisma ili upućuju telefonske pozive na određene političke ili medijske adrese (Schlozman and Tierney,

1983: 363-364). Kada je reč o LGBT organizacijama, videćemo da su se neke od tih interesnih grupa u SAD više specijalizovale za insajdersko lobiranje (recimo, *Human Rights Campaign*), a neke za mobilizacijsko delovanje (recimo, *The Task Force*; Engel, 2007: 76).

Interesne grupe ne samo da deluju u pravcu uže grupe političara, kako bi uticale na zakonodavstvo, već one deluju i prema širokoj grupi činovnika (*bureaucrats, bureaucratic agents*) kako bi obezbedile da se zakonodavne i sudske odredbe, u svakodnevnom životu, najpre protumače, a onda i sprovede, na za njih najpovoljniji način (Haider-Markel, 2006). Ovo je posebno važno kod pitanja za koja interesne grupe ocenjuju da mogu imati simbolički značaj po normativnu senzibilizaciju javnosti (Haider-Markel, 2006: 97). Prema nekim procenama čak 85 posto aktivnosti interesnih grupa tiče se upravo sprovođenja zvanično usvojene politike (Haider-Markel, 2006: 98). Glavno sredstvo pritiska interesnih grupa na tom polju jeste paljenje „signalne crvene lampice za uzbunu“, tj. pozivanje medija u pomoć. Ukoliko su interesne grupe dovoljno moćne da mogu ozbiljno da mobilišu medije, činovnici, jednako kao i političari, stiču zazor od negativnog publiciteta u pojedinim pitanjima. Stoga oni unapred prihvataju tumačenje moćnih interesnih grupa kao relevantno. Tako se stvara vrsta postojane neformalne sprege činovnika/političara i rukovodstva interesnih organizacija (Haider-Markel, 2006: 97-98). Uspešnost neke grupe za pritisak se i ogleda u njenom *sistemskom pounutranjavanju*, tj. u tome da donosioci odluka tu interesnu grupu uredno konsultuju kad god je dotaknuto pitanje od njenog glavnog interesa (Smith, 1999: 23).

Predmet analize ovog rada prvenstveno su LGBT organizacije u SAD. LGBT pokret u SAD se i inače smatra ne samo organizaciono najrazvijenijim od svih LGBT pokreta u svetu, već i kulturno hegemonim u globalnim razmerama. On je ne samo uzor za način organizovanja, raspoloživost resursa i uspešnost institucionalnih akcija, već je i glavni izvor kulturno-identitetskih simbola za LGBT zajednice u svim ostalim zemljama sveta (od samog imena „gej“, preko zastave duginih boja, do načina oblačenja; Nardi, 1998: 568). Globalizacija LGBT pokreta, čega smo svedoci u poslednjim decenijama, zapravo je amerikanizacija pojedinih nacionalnih „kvir“ kultura (Nardi, 1998). Sa druge strane i kontrapokret LGBT programu – onaj hrišćanskih tradicionalista, takođe je najrazvijeniji u SAD (Nardi, 1998: 573) i u mnogo čemu predstavlja uzor sličnim pokretima u drugim zemljama. Sve to nije iznenađujuće ako imamo u vidu da su SAD središnje (ili vodeće) društvo svetskog kapitalističkog sistema. Otuda i nastojanje u ovome radu da se jedan društveni fenomen posmatra u njegovom središnjem i najrazvijenijem obliku.

## Osobine organizacija

Osobine LGBT organizacija koje ću izložiti u ovom odeljku rada su: brojnost članstva, veličina godišnjeg budžeta, brojnost plaćenog osoblja (službenika i konsultanata), proklamovani ciljevi i metodi delovanja, kao i reputacija u javnosti. Osnovni izvori podataka biće zvanične mrežne stranice ovih organizacija, kao i naučna, LGBT i ostala periodika. Nažalost, o nekim organizacijama neće se moći

dati svi podaci, prvenstveno zbog ograničenosti izvora. U odeljku koji sledi nakon ovog (*Način uticaja*), a kroz različite primere, daću potpuniji pregled osnovnih metoda društvenog i političkog delovanja LGBT organizacija.

Sve LGBT interesne grupe možemo, po njihovim organizaciono-formalnim karakteristikama, podeliti u tri vrste: 1. organizacije sa jasnim LGBT identitetom; 2. organizacije opšteg tipa, čiji važan (a nekad i ključni) deo delatnosti predstavlja zastupanje nekog LGBT interesa; u nekim od ovih organizacija formiraju se posebne organizacione jedinice koje su specijalizovane za LGBT pitanja; i 3. formalne LGBT lobi grupe, koje postoje unutar neke partije ili državne institucije. S druge strane, po oblasti delovanja, LGBT interesne grupe možemo podeliti na one koje deluju: 1. prema političkim institucijama; 2. prema medijima; 3. prema sudskim instancama; 4. prema obrazovnom sistemu; i 5. u ostalim oblastima društva. U pregledu datom na narednim stranicama, LGBT interesne grupe će biti razvrstane prema polju njihovog delovanja.

Kada je reč o *politici*, najznačajnija i najmoćnija organizacija sa jasnim LGBT identitetom je *Kampanja za ljudska prava (Human Rights Campaign, HRC)*. Smatra se, uopšte, da je HRC najveća LGBT organizacija u SAD (HRC, 2011; Green, 2007: 4), odnosno najmoćnija LGBT interesna grupa (Engel, 2007: 67) i najuticajniji LGBT lobi u Vašingtonu (Vitulli, 2010: 162; Barth and Parry, 2009: 34; Lublin, 2005: 241). Diči se sa 750.000 članova (HRC, 2011), a njen budžet je u 2005. iznosio 36 miliona dolara (CU, 2011). Ima 130 zaposlenih (Engel, 2007: 67). Sastoji se od dve NVO: HRC Fondacije (*HRC Foundation*), koja je više usmerena na javnu, pravnu i obrazovnu delatnost, i HRC Komiteta za političku akciju (*HRC Political Action Committee*), koji je više usmeren na lobiranje zvaničnika u Kongresu, odnosno na pomoć kampanjama političkih kandidata koji daju podršku takvim zakonima.

U kampanji za izbore 2008, HRC je aktivno podržao Obamu, za koga je prikupio 2 miliona dolara priloga, dok je za ostale pro-LGBT kandidate za zakonodavne položaje skupio još 5 miliona dolara (HRC, 2008). Takođe je angažovao članove i simpatizere u mobilizaciji i motivaciji birača da izađu na izbore i glasaju za određene kandidate (*Isto*). HRC sačinjava i objavljuje godišnju rang listu svih kongresnika i senatora na osnovu njihovog pojedinačnog glasanja o LGBT pitanjima (HRC, 2010). Ova lista se od strane američkih politikologa uzima kao merilo stvarnog uticaja LGBT lobija u Kongresu i Senatu (Lublin, 2005). HRC sačinjava i rang listu velikih korporacija po njihovoj naklonjenosti za LGBT pitanja (*Corporate Equality Index; WB, 2010f*).

Smatra se da je HRC odigrao ključnu lobističku ulogu prilikom proširenja zakona o zločinu iz mržnje (Matthew Shepard and James Byrd, Jr. *Hate Crimes Prevention Act, 2009*), kojim su obuhvaćeni i zločini prema pripadnicima „seksualnih manjina“. Takođe je, početkom devedesetih godina prošlog veka, HRC odigrao važnu ulogu u lobiranju za zakon protiv diskriminacije bolesnih od AIDS-a. Danas je HRC ključni lobista za zakon protiv diskriminacije zaposlenih na osnovu seksualne orijentacije (*Employment Non-Discrimination Act, ENDA; Wk, 2011d*).

*Nacionalna gej i lezbejska operativna grupa (National Gay & Lesbian Task Force, NGLTF)*, takođe je jedna od najmoćnijih LGBT organizacija u SAD, sa godišnjim budžetom od 10 miliona dolara (Eleveld, 2009), 24 zaposlena i 40.000 članova (Engel, 2007: 67). Uglavnom deluje kao mobilizacijska organizacija (*grassroots organization*), odnosno kao nacionalna kapa mnogobrojnih manjih LGBT organizacija. Obučava njihove lidere i aktiviste kako da politički deluju, ojačaju organizacionu strukturu, prikupljaju sredstva, prepoznaju simpatizere među biračima, mobilišu aktiviste i suprotstavljaju se referendumima kojima se zaustavlja sudsko ili zakonsko uvođenje istopolnog braka (TF, 2011).

*Gej i lezbejski fond za pobedu (Gay & Lesbian Victory Fund)* obezbeđuje finansijsku i drugu pomoć za LGBT kandidate za Kongres, zakonodavna tela država ili lokalne funkcije (Victory, 2011a) i pomaže zapošljavanje LGBT službenika u saveznoj administraciji (Victory, 2011b). U 2009. godini, od 79 kandidata koje je pomagao ovaj fond 54 je dobilo izbore. Na različitim izborima, tokom 2010. godine, bilo je više od 350 LGBT kandidata, a Fond za pobedu je obezbedio pomoć za njih 164 (Dison, 2011). Prema izveštaju za 2009. godišnji prihod Fonda bio je 2,3 miliona dolara (Victory, 2009: 11).

Kada je reč o LGBT lobi grupama unutar političkih stranaka i institucija, najuticajnija je ona unutar Demokratske stranke. Zove se *Nacionalne Stounvol demokrate (The National Stonewall Democrats)*, a sebe vidi kao „široku mrežu koja povezuje LGBT aktiviste Demokratske stranke“ (NS, 2011). Njen osnovni cilj je da mobiliše LGBT birače da glasaju za kandidate ove partije (isto). Sa druge strane, NSD omogućava i da LGBT zajednica utiče na zakonodavna i druga tela, u kojima većinu imaju Demokrate, kao i da se „preko lokalnih školskih odbora, okružnih komisija (*county commissions*) i zakonodavnih tela država-članica (*state legislatures*), potreban broj puta donose propisi u prilog jednakosti“ (isto). Ova organizacija omogućava i direktan uticaj LGBT zajednice na političare izabrane sa liste Demokratske stranke. „Dok kao demokrati nastavljamo da se zalažemo za LGBT porodice, mi takođe moramo da nastavimo da objašnjavamo našoj stranci zašto demokrati moraju da se pridruže borbi naše zajednice za jednaki brak“ (isto).

Demokratski kandidati izabrani u Kongres, a koji podržavaju LGBT programe, okupljeni su u *Kokusu za LGBT jednakost (LGBT Equality Caucus)*. U programu ovog kokusa stoji da je „sastavljen od članova Kongresa koji su snažno posvećeni postizanju punog ostvarenja ljudskih prava za LGBT osobe u SAD, kao i širom sveta“ (EC, 2011b). Iako na zvaničnoj internet prezentaciji stoji da je kokus „dvopartijski“ (EC, 2011b), zapravo je od 88 članova samo jedan republikanac (kongreskinja Ileana Ros-Lehtinen; EC, 2011a). Otuda se on i može posmatrati kao deo pro-LGBT struktura Demokratske stranke.

Među republikancima, najpoznatija LGBT lobi grupa je *Republikanska brvnara (Log Cabin Republicans)*<sup>2</sup>. Za sebe kažu da su „jedina nacionalna organizacija republikanaca koja podržava pravdu, slobodu i jednakost za gej i

<sup>2</sup> Brvnara (*log cabin*) je, inače, simbol za prvog republikanskog predsednika SAD, Abrahama Linkolna (Abraham Lincoln), koji je rođen u brvnari.

lezbejske Amerikance“ (LCR, 2011). Smer njihovog delovanja je dvostruk. S jedne strane, oni žele da utiču na to „da Republikanska stranka postane u većoj meri inkluzivna, naročito kada je reč o gej i lezbejskim pitanjima“. Sa druge strane, „Brvnara postoji i kao glas za republikanske vrednosti među pripadnicima gej i lezbejske zajednice“, kako bi se, za Republikansku stranku, regrutovali „novi saveznici u gej i lezbejskoj zajednici“ (LCR, 2011).

Kada je reč o LGBT lobi grupama u političkim institucijama, u Stejt departmentu deluje jaka LGBT organizacija – *Gejevi i lezbejke u agencijama za spoljne poslove (Gays & Lesbians in Foreign Affairs Agencies)*. To se vidi iz izveštaja sa sastanka državne sekretarke Hilari Klinton (Hillary Clinton) i više od 400 članova tog udruženja, održanog 22. juna 2010. Tom prilikom Klintonova je rekla da njeno ministarstvo naročitu pažnju poklanja zaštiti LGBT zajednice u drugim zemljama, jer su „ljudska prava gej prava, a gej prava ljudska prava“. U tu svrhu ona je od svakog regionalnog biroa Stejt deprtmenta zatražila "da to pitanje postane prioritet" (Johnson, 2010c). Stoga je Klintonova, još 2009, zatražila saglasnost Kongresa za povećanje budžeta Ministarstva, kako bi se zaposlili novi službenici u Birou za ljudska prava (*Human Rights Bureau*) Stejt departmenta. Njihov zadatak bio bi upravo praćenje stanja ljudskih prava LGBT zajednice u drugim zemljama (Johnson, 2010d). To zakonsko povećanje budžeta konačno je odobreno u 2010. godini (Johnson, 2010i).

Sada prelazim na oblast *medija* i na LGBT organizacije koje deluju u tom polju. *Gej i lezbo alijansa protiv kleveta (Gay & Lesbian Alliance Against Defamation, GLAAD)* medijski je svakako najuticajnija LGBT organizacija u SAD. Specijalizovala se za javnu borbu protiv uvredljivog ili neodgovarajućeg pisanja o LGBT zajednici. GLAAD ima budžet od preko 10 miliona dolara (GLAAD, 2009) i 48 zaposlenih (Chibbaro, 2010c). Proklamovani cilj GLAAD-a je da učini medije „odgovornim za reči ili slike koje koriste“, i da „promoviše razumevanje, povećanu prihvaćenost i unapređenje jednakosti“ za LGBT osobe (GLAAD, 2011). GLAAD je posebno aktivan u Holivudu (Chibbaro, 2010d), gde je, od 1997, preuzeo programe organizacije *Holivudska podrška (Hollywood Supports)*, koja je do tada bila glavna LGBT interesna grupa u filmskoj industriji (Wk, 2011c).

Načine uticaja GLAAD-a i pojedine primere njegovog uspešnog delovanja opširnije ću izneti u sledećem odeljku. Ovde ću samo pomenuti da GLAAD sačinjava godišnju rang listu medija po pozitivnim GLBT likovima i njihovoj zastupljenosti (*Network Responsibility Index*). Prošle godine, recimo, prvo mesto je zauzela televizijska mreža MTV, u kojoj je „od 207,5 časova originalnog *prime-time* programa, 42 posto uključivalo sadržaj koji je odražavao život gej, biseksualnih i transrodnih ljudi“ (WB, 2010g). Slede CW sa 35 posto, Fox sa 30, ABC sa 26 posto, NBC sa 13, dok je CBS sa 7 posto označen kao TV kanal koji „nije zadovoljio“ (*“Failing”*; WB, 2010e).

*Mediji su važni za Ameriku (Media Matters for America)* nije LGBT organizacija, ali svojim delovanjem snažno pokriva i LGBT pitanja. Reč je o velikoj i jakoj organizaciji koja upošljava oko 100 ljudi, a godišnje prikupi i do 23 miliona dolara donacija (Chibbaro, 2010d). Uz nastojanje da se uspostavi retorika političke

korektnosti na svim temama, ova organizacija posebnu pažnju posvećuje LGBT pitanju. Ona aktivno interveniše u svakom slučaju kada se u medijima na neodgovarajući način tretira LGBT tematika. Recimo, MMA oštro kritikuje konzervativni *The Washington Times* zbog stavljanja „gej braka“ pod navodnike (MM, 2010b). Kritikovala je i Bilija O'Rajlija (Bill O'Reilly), jednog od najpoznatijih voditelja i političkih komentatora sa Foks televizije (*Fox News Channel*), zato što je u jednoj raspravi postavio pitanje zašto se, ako je već brak samo javno priznanje nečije ljubavi, onda ne bi mogla dozvoliti poligamija ili brakovi između čoveka i kornjače (MM, 2009). I sama Foks televizija je bila kritikovana jer je deo najave za jednu Rajlijevu emisiju glasio: „Da li mediji slave gej kulturu? Iza TV krstarenja jedne gej porodice“ (MM, 2008).

U 2010. godini obrazovana je i posebna organizaciona grana MMA koja se bavi isključivo LGBT tematikom – *Jednakost je bitna (Equality Matters)*. Ova organizacija je nastavila tamo gde je MMA stala: *Fox News* je već kritikovan zbog komentara spoljnog saradnika ove televizije, Takeru Karlsona (Tucker Carlson). On je, naime, tokom razgovora sa voditeljem, doveo u pitanje propis iz Kalifornije koji zahteva uključivanje LGBT istorije u udžbenike (snimak komentara: MM, 2010a; prepis i kritika EM, 2010). Ova organizacija je imala primedbu čak i na najavu ovog kratkog razgovora (trajao manje od tri minuta) koja je glasila: „Sledeće na programu: nove lekcije dodate nastavnom planu u osnovnim školama. Gej prava? Ali, zašto s tim ne bismo započeli već u obdaništu?“ (snimak: MM, 2010c).

U oblasti *sudstva i advokature*, odnosno na planu vođenja postupaka sa precedentnim značajem, ističe se nekoliko LGBT organizacija. *Lambda fond za pravnu zaštitu i obrazovanje (Lambda Legal Defense and Education Fund)* je organizacija prvenstveno usmerena na vođenje sudskih postupaka kojima se uspostavljaju pravni presedani u korist LGBT osoba (*Lambda Legal*, 2007). Vodili su, recimo, slučaj *Lorens protiv Teksasa (Lawrence v. Texas, 2003)*, kojim je oboren teksaški zakon protiv sodomije, *Kolin protiv Školske uprave Orandža (Colin v. Orange Unified School District, 2005)*, kojim je uspostavljeno pravo na organizovanje gej udruženja u školama, a pomogli su i u procesu pred Vrhovnim sudom Havaja (*Hawaii Supreme Court, 1999*), kojim je ozvaničen gej brak u ovoj državi. Njihov godišnji budžet iznosi preko 14 miliona dolara (*Lambda Legal, 2009: 2*).

*Gej i lezbejski advokati i zaštitnici (Gay & Lesbian Advocates & Defenders, GLAD)* takođe vode sudske sporove o LGBT pitanjima. Njihov najpoznatiji slučaj je *Gudridž protiv Ministarstva zdravlja (Goodridge et al. v. Dept. Public Health, 2003)*, kojim je, precedentnom sudskom odlukom, u Masačusetsu uveden gej brak. Imaju 35 stalno zaposlenih (GLAD, 2011). *Američka unija za građanske slobode (American Civil Liberties Union, ACLU)*, osnovana je još 1920. sa idejom da brani slobodu govora i privatnost građana u odnosu na državu. Budžet ove moćne organizacije iznosi preko 110 miliona dolara (ACLU, 2011v), uz 200 zaposlenih i 500.000 članova (ACLU, 2011a). Ovo nije LGBT organizacija, ali, između ostalog, vodi sudske sporove i javnu kampanju za GLBT prava: za istopolni brak, za slobodno obrazovanje klubova *Gay-Straight Alliances* u školama, itd. (ACLU,

2011b). ACLU je, recimo, tokom 2010, zastupao učenicu Konstans Mekmilen (Constance McMillen) kojoj uprava škole nije dozvolila da na matursku promotivnu svečanost dođe obučena u muško odelo i u pratnji partnerke. Škola je morala da isplati 35.000 dolara odštete, plus advokatske troškove, kao i da se izvini zbog „diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji“ (WB, 2010d).

Kada je reč o *obrazovanju*, onda je glavna GLBT organizacija koja deluje u prosveti svakako *Gej, lezbejska i strejt obrazovna mreža* (*Gay, Lesbian, Straight Education Network*, GLESEN). „Budući da homofobija i heteroseksizam podrivaju zdravu atmosferu u školi“, kaže se u programu ove organizacije, „mi radimo na edukaciji nastavnika, učenika i javnosti o štetnosti koje ove pojave imaju kako na mlade, tako i na odrasle“ (GLESEN, 2011b). U tu svrhu ova organizacija, između ostalog, pomaže otvaranje učeničkih klubova *Gej-strejt savezništva* (*Gay-Straight Alliances*), po školama. Do sada je otvoreno oko četiri hiljade takvih klubova (GLESEN, 2011a). Budžet GLESEN-a je oko 7 miliona dolara (GLESEN, 2009), a zapošljava oko 40 radnika (Wk, 2011f). Klubovi Gej-strajt savezništva novčano su podržani od strane pojedinih saveznih država, kao način da se predupredi ili ograniči međusobno kinjenje dece. Samo Masačusets je u jednoj godini dodelio 1,5 miliona dolara ovim klubovima (Heineman, 2000). GLESEN je, tokom devedesetih, sedam godina dobijao pomoć iz budžeta, za ovu namenu (Hayward, 2000). Po dolasku Obame na čelo administracije, jedan od osnivača GLESEN-a, Kevin Dženings (Kevin Jennings), imenovan je, za pomoćnika ministra obrazovanja (*Department of Education, Assistant Deputy Secretary*), upravo za program „Bezbedne škole“ (*Safe and Drug-Free Schools*). To je izazvalo seriju napada konzervativnih medija, koji su Dženingsovo imenovanje videli kao opasnost od „promocije homoseksualizma u školama“ (WT, 2009a) i „propagande seksualne prljavštine“ (WT, 2009b).

Jedna od najupečatljivijih akcija GLESEN-a bio je „Dan tišine“ (*Day of Silence*), upriličen 10. aprila 2002, u srednjim školama širom SAD. Učenički klubovi Gej-strejt savezništva pozvali su, naime, sve đake da toga dana protestno ćute, te da na sva pitanja nastavnika odgovaraju tako što će im pokazati karton na kom piše: „Molim Vas da razumete moje razloge zašto danas ne govorim. Ja sam učesnik Dana tišine, kojim nacionalni omladinski pokret protestuje protiv ćutanja s kojim se suočavaju lezbejke, gejevi, biseksualne i transrodne osobe i njihovi saveznici. Moje namerno ćutanje je odjek te tišine, koja ide uz uznemiravanje, predrasude i diskriminaciju. (...) Šta ćete da uradite da biste prekinuli tišinu?“ (Stefanakos, 2002). Konzervativni kritičari ove akcije optuživali su GLESEN da je podsticao đake da prave spiskove nastavnika, druge dece i ostalih koji negoduju ili odbijaju da se solidarišu s ovakvim načinom protesta (Betsch, 2002).

*Savet za jednakost porodica* (*Family Equality Council*) zalaže se za "punu socijalnu i pravnu jednakost u ime oko milion lezbejskih, gej, biseksualnih, i transrodnih porodica koje podižu dva miliona dece" (FEC, 2011). Ova organizacija posebnu pažnju posvećuju prihvaćenosti LGBT porodica u školi. Od nastavnika se zahteva „da, prilikom prikazivanja porodičnog života uopšte, uključite slike, knjige i razgovore o LGBT porodicama“ (FEC, 2008: 21). Njihov budžet je u 2009. godini iznosio 1,5 miliona dolara (Eleveld, 2009).



## Način uticaja

Dva su razloga zašto političari u SAD vode računa o stavu LGBT zajednice, koji im se saopštava kroz različite interesne grupe. Prvi je brojnost LGBT birača. Procenjuje se da od 125 miliona birača, koliko je glasalo na poslednjim predsedničkim izborima u SAD (4. novembra 2008), oko 5 miliona (ili 4 posto) jesu LGBT birači (Keen, 2008). Pošto je Obama imao čak 7 posto indeksnih poena prednosti u odnosu na Mekejna, to glasovi ovog biračkog tela nisu mogli biti presudni. Ali, nekada su predsednički izbori daleko neizvesniji. Recimo, 2004. razlika je bila manja od 3 posto u korist porednika, a na izborima 2000. oba glavna kandidata su dobila po 48 posto glasova (pa je odlučila veličina elektorskog tela). Otuda biračko telo od 4 posto ne može da se tretira kao zanemarljivo.

Istraživanja rađena na dan glasanja (*Exit poll*) pokazuju da su demokratski predsednički kandidati dobijali uverljivu većinu među LGBT glasačima. Bil Klinton (Bill Clinton) je dobio 71 posto LGBT glasova (1996), Al Gor (Al Gore) 70 posto (2000), Džon Keri (John Kerry) 77 posto (2004), a Obama 70 posto (2008; Keen, 2008). Republikanski predsednički kandidati, pak, u LGBT populaciji su dobijali: Bob Dol (Bob Dole) 16 posto (1996), Džordž Buš (George W. Bush) 25 posto (2000), ponovo Buš 23 posto (2000) i Džon Mekejn (John McCain) 27 posto (2008; Keen, 2008). Stoga demokratski, ali i republikanski političari, vode računa o stavu lidera LGBT organizacija prema njihovoj kandidaturi.

Drugi razlog ovog uticaja jeste novac, koji za pro-LGBT kandidate u izbornoj kampanji obezbeđuju LGBT organizacije. Recimo, na izborima za Predstavnički dom, 2009, Dejvid Sislajn (David Cicilline) je – kao „otvoreni gej“ (*openly gay*) – pobedio svog protivkandidata Džona Laflina (John Loughlin) između ostalog i zato što je uspeo da skupi gotovo tri puta više donacija. Dok je Laflin skupio 0,6 miliona dolara, Sislajn je namakao čak 1,7 miliona (Johnson, 2010). „Sislajn je uživao podršku mnogih nacionalnih LGBT organizacija, između ostalog i Kampanje za ljudska prava (*Human Rights Campaign*) i Fonda za pobedu (*Victory Fund*)“ (Johnson, 2010a).

U predizbornoj kampanji političari (naročito iz Demokratske stranke) spremni su da daju različita obećanja kako bi privukli LGBT birače. Ali, ukoliko bi bili izabrani, LGBT organizacije su tu da ih podsećaju na ta obećanja i da vrše stalni pritisak na njih da ispune ono što su rekli. Dobar primer je današnji predsednik SAD Barak Obama.

Još u vreme kada se kandidovao za Senat Ilinoisa (1996), Obama je u jednoj anketi rekao da "nedvosmisleno podržava gej brak", da se "zalaže za legalizaciju istopolnih brakova i da će se suprotstaviti nastojanjima da se zabrane takvi brakovi" (WCT, 1996). Kada je, pak, počeo da vodi izbornu kampanju za mesto predsednika SAD, on je štampao poseban letak namenjen LGBT zajednici (Obama, 2008). U tom letku obećao je sledeće:

- proširenje zakona o zločinu iz mržnje (*Hate Crimes*) iz 2004. i na zločine iz mržnje nad LGBT osobama;

- proširenje zakona o zabrani diskriminacije na poslu (*Employment Non-Discrimination Act*) i na seksualnu orijentaciju;
- podršku uvođenju ustanove pune građanske zajednice (*Civil Unions*) koja daje istopolnim parovima jednaka zakonska prava i privilegije kao što ih imaju i bračni parovi;
- ukidanje Zakona o odbrani braka (*Defense of Marriage Act, DOMA*), tj. saveznog zakona donetog 21. septembra 1996, koji definiše brak kao zakonsku zajednicu između muškarca i žene (član 3) i prema kome ni jedna država ne mora da prizna kao brak istopolnu zajednicu registrovanu u drugoj državi (član 2);
- donošenje propisa kojima bi se obezbedilo da se više od 1.100 prava i povlastica koje proizlaze iz bračnog statusa, a koji su dati saveznim zakonima, prošire i na istopolne parove koji su u građanskoj zajednici ili u nekom drugom pravno priznatom obliku zajednice;
- protivljenje ustavnoj zabrani istopolnih brakova, odnosno ustavnih amandmana, koji definišu brak isključivo kao zajednicu muškarca i žene (što sprečava sudsko proširenje prava iz braka na istopolne parove);
- zalaganje za ukidanje politike „ne pitaj, ne reci“ (*Don't Ask-Don't Tell*) u vojsci SAD, tj. politike da se prilikom regrutacije ne ispituje seksualna orijentacija kandidata, ali da se od vojnika, zauzvrat, očekuje da ni oni sami ne objavljuju svoju seksualnu orijentaciju;
- podršku borbi protiv AIDS-a i povećanje zdravstvenih fondova za tu namenu (Obama, 2008).

Kada je postao predsednik, Obama je nastojao da zadrži dobre odnose sa LGBT zajednicom i redovno ih je izveštavao o svom radu na ispunjavanju datih obećanja. To je najčešće radio tako što je, u njegovo ime, službenik Bele kuće držao specijalne konferencije za štampu (*briefing for the press*) samo za predstavnike LGBT medija (Chibbaro, 2010b), zatim kroz predsedničke proglose povodom „Meseca ponosa“ (*Pride month*; koji se obeležava u junu), a naročito tako što je, jednom godišnje, Predsednik lično primao predstavnike LGBT zajednice i sa njima razgovarao.

Takođe je pod Obaminom administracijom došlo do proširenja zakona o zločinu iz mržnje (*Hate Crimes*) iz 2004. i na zločine iz mržnje nad LGBT osobama. Taj akt o proširenju (Matthew Shepard and James Byrd, Jr. *Hate Crimes Prevention Act*, 2009) usvojen je u Kongresu 22. oktobra 2009, a Obama ga je potpisao šest dana docnije. Obama je objavio i da njegova vlada (tačnije Ministarstvo pravde), za razliku od Bušove, neće pred sudom braniti ustavnost Zakona o odbrani braka (*Defense of Marriage Act, DOMA*), iz 1996. Stoga je Džo Salmoneze (Joe Solmonese), predsednik HRC, i mogao da istakne da je Obama „učinio više za LGBT ljude nego bilo koji drugi američki predsednik u istoriji“ (Johnson, 2010g).

Međutim, Obama je i dalje pod snažnim pritiskom LGBT zajednice da ispuni ono što je obećao u kampanji 2008. Njemu se, recimo, prebacuje da su „dva glavna obećanja, data LGBT zajednici 2008, ostala neispunjena. To je usvajanje Zakona o

zabrani diskriminacije na poslu (*Employment Non-Discrimination Act*) i potpuno zakonodavno povlačenje Zakona o odbrani braka (*Defense of Marriage Act*)“ (Johnson, 2011a). Od njega se takođe zahteva da i u kampanji za izbore 2012. iznese sličnu listu obećanja, koja je dao i 2008, kako bi ga LGBT zajednica i u narednom mandatu (ukoliko ga osvoji) mogla držati za reč (*Isto*). Predstavnik HRC je, u tom smislu, rekao da njegova organizacija još nije donela odluku kog će predsedničkog kandidata podržati na izborima 2012. (Johnson, 2011b).

Ako pritisak LGBT organizacija na političare počiva na snazi novca i mobilizaciji birača, onda pritisak ovih interesnih grupa na medije počiva na pretnji da će se odvratiti glavni oglašivači od namere da u njima objavljuju reklame, kao i na pretnji bojkotom samog medija. Dobar primer je način na koji je GLAAD-a uspeo da ukine TV emisiju Lore Slezindžer (Laura Schlessinger), 2001. godine.

Slezindžerova je diplomirala biologiju, odbranila master rad iz fiziologije, a zatim i doktorirala fiziologiju na Univerzitetu Kolumbija (*Columbia University*, 1974). Završila je i postdoktorske studije za savetovanje u oblasti braka, porodice i dece i, kao licencirani psihoterapeut, 12 godina radila u privatnoj praksi. Krajem sedamdesetih godina 20. veka počela je da vodi radio emisiju, u kojoj je razgovarala sa slušaocima o njihovim emocionalnim problemima. Njena emisija je ubrzo postala toliko popularna, da je išla svaki dan na KFI radiju, tada najslušanijoj radio stanici u SAD. Lorinu emisiju je prenosilo 450 drugih radio stanica, i bila je druga po slušanosti u SAD. Njen uspeh kod publike doveo je do toga da je 2000. godine potpisala ugovor da počne da radi i televizijsku emisiju za TV mrežu CBS.

Međutim, Slezindžerova nije imala „prijateljski“ stav prema gej pitanju. Ona je homoseksualno ponašanje smatrala „disfunkcionalnim“ i „devijantnim“, „biološkom greškom“, bila je odlučno protiv toga da gej parovi usvajaju decu, i tvrdila je da je „dobro finansiran i dobro povezan pokret homoseksualnih aktivista postao makartizam 21. veka“ (WDL, 2000). Još pre nego što je Lorina TV emisija i počela da se emituje, u septembru 2000, gej grupe su povele kampanju protiv nje, nastojeći da spreče Slezindžerovu da proširi svoj uticaj i na TV publiku. Pokrenut je sajt StopDrLaura.com, uz pomoć besplatnog hostinga GAYBC.com, a uz obilati novčani prilog HRC (Rondeau, 2002: 472). GLAAD je na svom sajtu otvorio rubriku „Gledamo dr Loru“ (*“Dr. Laura Watch”*). Tu je publikovana svaka reč koju bi Slezindžerova izgovorila u vezi gej pitanja. Takođe, svaki dan su objavljivani brojevi telefona i elektronske adrese direktora kompanija koje se reklamiraju u TV emisiji Slezindžerove, i ti spiskovi su slati na adrese različitih gej sajtova, sa pozivom da se upućuju protesti i pretnje da će kompanija biti bojkotovana.

Ovi protesti su zaista uplašili oglašivače. Načelno se smatra da su LGBT osobe dobri, tj. platežno sposobni kupci. Prema popisu iz 2000, gej parovi zarađuju više od nevenčanih heteroseksualnih parova, a lezbejski parovi više i od venčanih (Antecol, Jong and Steinberger, 2008). Pri tome se procenjuje da ne-otvoreni gejovi (*nonopen gays*) zarađuju više od otvorenih (Harry, 1993: 34). Procena je da ukupna kupovna moć LGBT zajednice u SAD iznosi 610 milijardi dolara (Balon, 2007: 208). Istraživanja pokazuju da je gotovo 90 posto gej populacije spremno da bojkotuje „antigej korporacije“ (Knoebel, 1992: 10). Stoga su oglašivači shvatili

veoma ozbiljno upozorenja GLAAD-a da mogu biti bojkotovani ukoliko nastave da se reklamiraju u emisijama Lore Slezindžer.

Tako su svoje reklame iz TV emisije Slezindžerove povukli Proctor and Gamble, AT&T, Sears, Robuck & Co., Xerox i još desetak velikih oglašivača. Devet GLAAD-ovih objava na sajtu ove organizacije, tokom novembra i decembra 2000, donosilo je izveštaje o pogoršanju rejtinga Lorine emisije, o sve manje reklamnih spotova i o brzom padu prihoda od oglašavanja. GLAAD je nastavio da poziva članove da ne posustaju s akcijom pritiska, a „gej prijateljski“ mediji, poput *Vašington posta*, donosili su negativne kritike emisije, uz poseban naglasak da se kod Slezindžerove reklamni blok sastoji još samo od „depresivnog asortimana reklamnih otpadaka – oglasa za auto školu, TV-šop đubreta, lekova za uklanjanje ćelavosti i oglasa prevaranata koji preko telefona gataju u tarot karte“ (Shales, 2000). Konačno, 30. marta, 2001, GLAAD je sa oduševljenjem objavio vest o ukidanju emisije Slezindžerove. Ovo je došlo, kaže se u saopštenju, kao učinak GLAAD-ove „trogodišnje kampanje obrazovanja javnosti... protiv [Lorinih] kleveta i anti-gej tolerancije“<sup>3</sup>. GLAAD je pokazao svoju snagu uticaja na medije.

Posebno je značajan rad GLAAD-a na uvođenju jezika političke korektnosti u glavne medije. U tu svrhu, GLAAD objavljuje *Vodič za medije (Media Reference Guide)*, sa spiskom pojmova koji se smatraju napadnim (*offensive terms*) ili uvredljivim (*defamatory language*) za LGBT zajednicu. U prve spada, recimo reč „homoseksualan“, koji se medijima ne preporučuje, već im se savetuje da koriste reč „gej“. Baš zahvaljujući nastojanjima GLAAD-a, po tvrdnjama same ove organizacije, ugledni *Njujork Tajms (New York Times)*, 1987. godine, reč „homoseksualan“ zamenio je rečju „gej“ (navedeno u; Rondeau, 2002: 469). Ipak, aktualni GLAAD-ov *Vodič za medije* i dalje dozvoljava korišćenje pojma „heteroseksualan“ (GLAAD, 2010: 6). Takođe, novinarima se savetuje da izbegavaju izraz „seksualne preferencije“, budući da sugerise da je biti gej stvar izbora. Kao uzor se navodi rečnička praksa *Njujork Tajmsa* koji čak savetuje svojim novinarima da načelno izbegavaju i izraz „gej prava“ (*gay rights*), budući da on asocira na „naročita prava“ (*special rights*), preporučujući im izraze „jednaka prava“ (*equal rights*) ili „građanska prava za gej ljude“ (*civil rights for gay people*; GLAAD, 2010: 16). Takođe se kao dobra praksa navodi i stil *Vašington Posta* (Washington Post), koji svojim novinarima savetuje da izbegavaju termin „gej aktivista“ (*gay activist*), već da upotrebljavaju izraz „borac za gej prava“ (*gay rights activist*; GLAAD, 2010: 17). GLAAD-ov *Vodič* takođe savetuje novinarima da izbegavaju izraz „gej brak“, zato što implicira da je brak gej osoba drugačiji od braka muškarca i žene, i da se koristi samo „brak“ ili, eventualno, „brak za gej i lezbejske parove“ (GLAAD, 2010: 21).

Ovakvo GLAAD-ovo instruisanje medija, na koje najveća javna glasila pristaju, izazivaju oštre i gorke komentare konzervativnih i tradicionalističkih

<sup>3</sup> „GLAAD applauds Cancellation of Dr. Laura“, Mar. 30, 2001, GLAAD, <http://www.glaad.org/org/press/index.html?record=2737>; ovaj post se više ne nalazi na GLAAD-ovom sajtu, pa ga navodim prema Rondeau, 2002: 473.

krugova (recimo, Sears and Osten, 2003: 40). Oni se pitaju šta bi bilo kada bi neka velika hrišćanska organizacija slala uputstva medijima koje reči da koriste, a koje da izbegavaju. Šta bi bilo, pitaju se oni, ukoliko bi Američki porodični savez (*American Family Association*) ili Hrišćanski antiklevetnički odbor (*Christian Anti-Defamation Commission*), izdali uputstvo u kome se od medija traži da, kad govore o hrišćanima, ne smeju da upotrebljavaju reči kao što su „fundamentalista“ (*fundamentalist*), „fanatik“ (*bigot*) ili „biblijski dobošar“ (*Bible thumper*)? „Možemo samo da zamislimo kakva bi se uzbuna digla, zavijanje o cenzuri čulo bi se od obale do obale“ (Sears and Osten, 2003: 40).

Onaj ko definiše, kontroliše ili uređuje dominantni diskurs svakako da ima moć, opšte je mišljenje (post)modernih teoretičara (Batler, 2010). Stoga navedena vajkanja hrišćanskih tradicionalista jasno pokazuju srazmeru uticaja ova dva pokreta u medijskoj eliti. Veća moć LGBT pokreta – uz blagonaklonost medija – može se uspešno razaznati i na nivou Fukoove (1997: 32-33) *mikrofizike moći*: u svakodnevnim odnosima, pre svega u događajima tokom zaoštrenih političkih okolnosti, u simbolički važnim pitanjima i na mestima gde LGBT zajednica ostvaruje prednost. Na sledećim stranicama navešću nekoliko takvih primera. U njima se vidi snaga socijalnog pritiska LGBT pokreta, uz blagonaklonost ili odsustvo ozbiljnije kritike u vodećim medijima. Iako se, često, ne mogu identifikovati konkretne organizacije koje iza tog pritiska stoje, taj pritisak se najčešće završavao uspehom.

Karakterističan je slučaj Skota Ekerna (Scott Eckern), umetničkog direktora Muzičkog pozorišta Kalifornije (*California Musical Theatre*), u Sakramentu. On je, uoči referenduma, iz 2008, o dopuni ustava Kalifornije odredbom o braku kao zajednici muškarca i žene (Prop. 8), dao prilog od 1.000 dolara za kampanju podrške takvoj dopuni. Kada se, međutim, saznalo za ovu donaciju, Ekern je postao predmet snažnih javnih i privatnih napada gej grupa i pojedinaca, a stavljen je i na vebsajt Antigej-crna-lista-tačka-kom (*antigayblacklist.com*). Džef Viti (Jeff Whitty), pisac predložka za popularni mjuzikl *Avenija Kju* (*Avenue Q*) koji je Muzičko pozorište Kalifornije trebalo uskoro da izvede, i otvoreni gej (Whitty, 2011), objavio je da će zbog Ekerna bojkotovati ovu kuću (Boehm, 2008b). Pošto mu se Ekern obratio i dao, kako je Viti rekao, „ubedljivo i iskreno izvinjenje“, Viti je svoju odluku o bojkotu ipak povukao. Ali je Mark Šejmen (Marc Shaiman), kompozitor mjuzikla *Lak za kosu* (*Hairspray*), koji izvodi ovo pozorište, i takođe gej (Rapp, 2004), najavio dalji bojkot Ekerna rečima da je „jasno da anti-gej stavovi neće biti prihvaćeni u ovoj pozorišnoj zajednici“. Ričard Luis (Richard Lewis), u ime uprave pozorišta, rekao je da su „Ekernovi stavovi samo njegovi“, pozvao da se „ne kažnjava pozorište za ono što je Skot odlučio da uradi“ i izrazio još jednom „zahvalnost ... [LGBT] zajednici koja je odigrala ključnu ulogu u našem uspehu“ (Boehm, 2008b; umetak je izvorni). Zatim je Ekern, da bi koliko toliko popravio štetu, dao drugu donaciju od 1.000 dolara HRC-u, još jednom se „najdublje izvinio“ što je „postupanje po verskim uverenjima toliko pogodilo sve one koje voli i kojima se divi“ i napomenuo da je njegova sestra takođe lezbejka koja živi s partnerkom u istom domaćinstvu (Boehm, 2008b). Međutim, ni to nije bilo dovoljno. Ekern je

već sutradan ipak bio prinuđen da podnese ostavku (pismeni otkaz), koja je odmah prihvaćena (Boehm, 2008c). Odmah po prijemu otkaza, Ekernova biografija je uklonjena sa sajta pozorišta (Boehm, 2008c).

I dok se u prethodnom primeru socijalnog pritiska nisu u prvom planu pojavljivali predstavnici LGBT organizacija, u slučaju glumca Isaije Vašingtona (Isaiah Washington) imali smo i njih na pozornici. Vašington je, naime, prilikom snimanja popularne serije *Grey's Anatomy*, dobio jednom kolegi da je „peder“ (faggot). On se posle toga javno izvinio, ali ga je NBC odmah otpustio. Kako bi mogao ponovo da dobije posao, morao je da prođe kroz posebnu proceduru. Najpre je otišao na razgovor sa "liderima gej-zajednice" – Nejlom Đulijanijem (Neil G. Giuliano), predsednikom GLAAD-a i Kevinom Dženingsom, osnivačem GLSEN-a, te pred njima „priznao štetu koju je prouzrokovao“ (Fleeman, 2007). „Isaija shvata da njegovo izvinjenje nije dovoljno“, rekao je predsednik GLAAD-a. "On zna da će tek njegovi budući postupci, uključujući i prvi pravi korak – koji predstavlja današnji sastanak, pokazati koliko je iskrena njegova namera da postane deo rešenja za antigej fanatizam", rekao je Đulijani. Sledeći korak je bio odlazak Vašingtona na "specijalni tretman za rehabilitaciju ponašanja". Reč je o naročitom psihoterapijskom tečaju, „kako bi shvatio šta je uradio i da se ista stvar više nikada ne bi ponovila“ (Nudd and Keith, 2007). „Zahvalan sam na činjenici da mi je pružena još ova prilika“, pokajnički je izjavio Vašington, najavljujući svoj odlazak na psihoterapijski tečaj, „i posvetiću se pretvaranju mojih rđavih dela u pozitivne rezultate, lične i profesionalne“ (*Isto*). Nakon završetka tečaja, NBC studio je odlučio da Vašingtonu ipak da „i drugu šansu“ (Ingrassia, 2007).

Ako imamo u vidu da je, prethodno, i popularni bejzbol igrač Džon Roker (John Roker), zbog jedne „homofobne“ rečenice<sup>4</sup>, bio upućen kod psihijatra (Gottfried, 2004: 72), teško je ne zaključiti da je uspostavljanje nove definicije „normalnosti“ i „patologije“ (tj. zamena „homoseksualnosti“ sa „homofobijom“, u dijagnostičkim priručnicima američkih psihijatarā; Stojnov, 2005: 266), došlo upravo kao učinak promene u strukturama moći (naročito tokom devedesetih). I kao što su strukture moći u nekadašnjem SSSR imale svoj izraz u dijagnozi *metafizička intoksikacija* – za adolescente zatečene u religioznoj ili aksiološkoj (samo)refleksiji, ili pak u dijagnozi *socijalna šizofrenija* – za disidente koji poriču da je socijalizam najbolje društveno uređenje (Stojnov, 2005: 267), tako je, čini se, i sada na delu osobeno upravljanje javnim (i medicinskim) diskursom. „Homofobija“ je postala šifra moći, etiketa koja socijalno stigmatizuje onoga na koga je nalepljena i, istovremeno, pokazuje kratološki status onoga ko je ovlašćen da etiketu stavlja. Malo je sumnje da upravo LGBT organizacije u SAD smatraju da imaju javno ovlašćenje za finalno korišćenje ove etikete.

<sup>4</sup> Roker je izjavio da nikada ne bi igrao za njujorške klubove zato što je Njujork „grad koji je preterano grozničav, koji razdražuje. Zamislite da se vozite linijom 7 do stadiona, to je kao jahanje kroz Bejrut, morate najpre da prođete pored nekog klinca sa ljubičastom kosom, pa pokraj nekog kvira sa AIDS-om, pa pored nekog tipa koji je upravo izašao iz zatvora po četvrti put, pa pored nekih dvadesetogodišnjih majki sa četvoro dece. To je depresivno...“ (Pearlman, 1999).

## Kritike

Naravno da najoštrije kritike LGBT organizacija i njihovog uticaja na američke političare i medije dolaze od hrišćanskih tradicionalista. Međutim, u ovom odeljku se neće izlagati njihova kritika LGBT organizacija, već ona koju iznose disidenti unutar samog LGBT pokreta, kao i pojedini društveni naučnici. Tako, recimo, disidenti (Malebranche, 2006; Raimondo, 2001) smatraju da su vođe LGBT pokreta, naročito tokom njegove institucionalizacije devedesetih, izdale ideju oslobađanja ličnosti i proizvele novu, porobljavajuću praksu politički korektnog identiteta, društvenih uloga i socijalnih normi („homonormativnost“).

Džek Donovan (Jack Donovan; pseudonim Jack Malebranche) smatra da su vođe LGBT pokreta izdvojili jedan deo homoerotske potkulture („gej kulturu“), i od nje napravili „gej ideologiju“ (Malebranche, 2006: x), te da pomoću nje žele da sve muškarce koji vole muškarce, ili imaju seks sa drugim muškarcima, pretvore u „gejove“ – tipizovane članove kvazietničke zajednice (Malebranche, 2006: 18). Prava je „kosmička ironija“, kaže Donovan, da kulturu muške ljubavi danas zastupa pokret koji je duboko feminizovan – od naziva ljubavnika („partner“ je lezbejski izraz, muškarci imaju „druga“ (*compadre*) i prihvatanja feminističkog modela društvene žrtve (*oppressed group*), preko pristanka na medijsku sliku geja kao feminizovanog muškarca, do zastupanja ženskog, malograđanskog koncepta braka i porodice (Malebranche, 2006: 115). Ahilej i Patroklo se vole kao muškarci, oni ne idu unaokolo sa duginom zastavom na kočijama, zahtevajući da mogu da stupe u brak i gaje decu, upozorava Donovan. Zbog ove suštinske greške u identitetu, „pokret za gej prava se okrenuo koještarijama“ (Malebranche, 2006: 33). Takva koještarija (*nitpicking*) je „gej brak“. Brak je institucija stvorena da zaštiti ženu i decu, zato ona nema veze sa muškom ljubavlju (Malebranche, 2006: 127). Zašto bi „androfilija“ Ahileja i Patrokla, pita se Donovan, morala da bude društveno priznata jedino ako bi država dala saglasnost da se i oni mogu obući kao mladoženje i razmeniti prstenje pred sveštenikom i obe porodice? Zašto bi muškarci koji vole muškarce morali da obrazuju udruženja, skupljaju novac i drže mitinge kako bi se za to borili?

Drugi disident, Džastin Rajmondo (Justin Raimondo) zamera vođama LGBT pokreta ne samo stvaranje separatnog pseudoetničkog identiteta, već i korišćenje državne birokratije kako bi se celo društvo nateralo da prihvati određeni normativni obrazac. „Nekada su gej aktivisti tražili da vlada izađe iz spavaće sobe“, piše Rajmondo. „Danas nova generacija gej lidera poziva vladu da se tamo vrati“ (Raimondo, 2001). Od države se traži, kaže Rajmondo, ne samo „donošenje zakona koji bi štitili homoseksualce od navodne diskriminacije u oblasti stanovanja i zapošljavanja“, već i afirmativnu akciju u oblasti tzv. javnih vrednosti – u medijima, školstvu i humanističkim i društvenim naukama, odnosno „proširenje državne vlasti na gotovo svaki aspekt našeg života“, a naročito „u školama i u umetnosti. Kako u obe od ovih oblasti dominira vlada, one su postale bogato lovište za različite žrtvoslovne grupe koje polažu pravo na svoj `poštenu deo` kolača“ (Raimondo, 2001).

Što je najgore, „svakome ko dovede u pitanje ovaj program odmah se nalepljuje etiketa 'homofobičan', koja ga ne samo obeležava, već i pretvara u metu progona do kraja vremena“. Kao što se nekada homoseksualnost proglašavala duševnim poremećajem, kaže Raimondo, tako se sada to isto čini sa „homofobijom“. „U praksi, homofobiju izgleda čini svaka akcija i govor koji se ne sviđaju određenim homoseksualcima. I to ne običnim gejovima, našim komšijama, već članovima organizovanog gej lobija“ (Raimondo, 2001). Kao deo tog lobija Raimondo posebno navodi GLAAD, organizaciju koja je „uzela na sebe ulogu gej zaštitnika i ocenjivača slike gej zajednice u javnosti“. „GLAAD-ove hipersenzitivne antene“, ironičan je Raimondo, „pretražuju nebo u potrazi za znacima homofobije u medijima“ (Raimondo, 2001). Ni naučnici se više ne usuđuju da se bave istraživanjima koja bi mogla dovesti u pitanje dogmu o „urođenosti“ kao jedinom izvoristu homoseksualnosti. Raimondo kao primer navodi (već pominjano GLAAD-ovo) nastojanje da se eliminiše čak i upotreba sintagme „seksualne preferencije“ (budući da asocira na mogućnost, ili slobodu, izbora). „U svojim neprestanim nastojanjima da zastraši urednike, pisce, izdavače i filmske producente, GLAAD je predstavnik one neobične anomalije novog milenijuma: neliberalnih liberala. Ironično je, a još više opasno, da GLAAD podržavaju i subvencionišu upravo navodni zagovornici 'slobodnog izražavanja' i otvorenosti - čiji će novac poslužiti za potporu neke nove, politički korektno verzije Bibliotečke policije“ (Raimondo, 2001).

Kada je reč o naučnicima, oni kritikuju vođe LGBT organizacija prvenstveno zbog zanemarivanja interesa svog članstva zarad novca od reklama koji stiže od kompanija za proizvodnju alkohola i cigareta. Komercijalizacija LGBT događaja (poput gej parada) i profesionalizacija LGBT organizacija, dovela je do značajnog porasta fondova koji se pune reklamama (Chasin, 2000; Richardson, 2005). Organizatori LGBT događaja i urednici LGBT časopisa rado objavljuju reklame za alkoholna pića (recimo za *Absolut Vodka*; Richardson, 2005: 526) ili za cigarete (Offen, Smith and Malone, 2008). Sociolozi postavljaju pitanje etičnosti takvog „fandrejzingovanja“, imajući u vidu podatak da, recimo, gej ili biseksualni muškarac puši 50 posto više nego prosečan muškarac, a lezbejska ili biseksualna žena čak tri puta više od prosečne žene (Bye et al. 2005; prema Offen, Smith and Malone, 2008: 144).

Tri naučnice, Ofen, Smit i Malon, upriličile su intervju sa 74 vođe LGBT organizacija u SAD baš u vezi reklamiranja cigareta. Pokazalo se da „LGBT vodi nisu univerzalno usvojili redefiniciju 'duvanskog problema', koju daje pokret za kontrolu pušenja, kao problema koji je izazvan delatnošću duvanske industrije. Štaviše, oni smatraju da je to pitanje donošenja ličnih odluka među vršnjacima, a ne suočavanja sa spoljnim izvorom koji nanosi štetu zajednici“ (Offen, Smith and Malone, 2008: 145). Tako, direktor jedne LGBT organizacije izjavljuje da je za njega prihvatljiva svaka kompanija sve dok ne počne da vodi anti-LGBT politiku. Sledi da, pošto duvanske kompanije ne vode antigej politiku, problem pušenja za ovu LGBT organizaciju praktično ne postoji. Organizator jednog festivala ponosa primećuje da se „mi ionako zalažemo da ljudi prihvate ono što jesu, i da na to budu ponosni“, pa zato nije stvar LGBT vođa „da određuju (ljudima) šta treba da rade, šta



da puše, da li da ne puše, šta da piju, da li da ne piju“. Izdavač jednog LGBT časopisa smatra da je njegovo da objavljuje reklame za različite proizvode, a "naši čitaoci su dovoljno pametni da sami odluče da li žele da ih koriste". Iz te optike, upozoravaju ove tri sociološkinje, „upotreba duvana gotovo da postaje pitanje patriotizma, pitanje ljudskih prava i sloboda, a ne zdravstveni problem zavisnosti i bolesti“ (Offen, Smith and Malone, 2008: 151).

Ovakva otuđenost LGBT vođa od stvarnih interesa sopstvenog članstva, pa i izvesna neodgovornost prema njihovoj sudbini, može se oceniti samo kao tamna strana procesa koji Ričardsonova naziva „profesionalizacijom lezbejske i gej kulture i politike“ (Richardson, 2005: 525). Ulaskom velikog novca (*big-money*) u LGBT pokret, tokom devedesetih, i profesionalizacijom njegovog rukovodstva, došlo je i do određene promene njegove naravi. „Tokom protekle decenije, politika pokreta na nacionalnom nivou se drastično transformisala. Njegovim licem u javnosti sada dominira mala grupa nacionalnih organizacija i jednako mala grupa medijskih zvezda, a svi su priključeni na mrežu politike velikog novca koja se vrti oko savetnika za javnost, profesionalaca za vođenje kampanje i advokata koji vode sporove“ (Warner 1999:67; prema Richardson, 2005).

Međutim, smatraju pojedini naučnici, nije reč samo o „profesionalizaciji seksualne politike“, već i o „novim oblicima socijalnog vladanja povezanim s neoliberalizam“ (Richardson, 2005: 523; 516). Neoliberalizam, naime, podrazumeva povlačenje države ne samo iz ekonomije, već i iz sfere društvene brige za građanina i ulazak privatnog preduzetništva u sve oblasti. Građanin postaje kupac, koji samo treba slobodno da sledi svoje individualne preference, a sve potrebne robe i usluge će mu već obezbediti profesionalci-specijalisti. Tako je u ekonomiji (pa i industriji seksa), tako je u politici (pa i u politici seksualnosti), tako je i u kulturi (pa i u gej-kulturi).

Pražnjenje društva od države, „oslobađanje“ ekonomije, politike i kulture od brige zajednice za sudbinu pojedinca, i prepuštanje individualizovanog i usamljenog građanina staranju specijalizovanih preduzetničkih družina (*company*), nije, međutim, praćeno povećanjem pojedinačne slobode. Zapravo, popuštanje u državnoj reglementaciji i birokratskoj kontroli išlo je uporedo sa jačanjem normativnih stega i profilisanjem novih, ali jednako čvrstih socijalnih uloga. Pojedinaac jeste postao nešto više slobodan da bira, ali ipak samo između nekoliko već ukonačenih društvenih rola. Stereotipizovana i kljašteća „heteronormativnost“ dobila je svoj pandan u jednako stereotipizovanoj i kljaštećoj „homonormativnosti“ (Vitulli, 2010; Duggan, 2002).

I dok na jednoj strani svakako da imamo izvesnu pluralizaciju dopuštenih oblika (konzumerističkog) življenja, na drugoj strani ne može a da se ne primeti tendencija povećanja kontrole nad društvom baš preko monopola nad definisanjem i propisivanjem „inkluzivnosti“ i „diverziviteta“ (Gottfried, 2004: 79). „Kostretni“ jezik političke korektnosti samo je jedan od pokazatelja tih novih oblika dominacije. Verski pluralizam u ranim američkim kolonijama 17. veka bio je, isto tako, praćen pojačanim puritanizmom u govoru i ponašanju. I kao što su stari protestantski pastori tvrdili da svaki neprikladni govor pojedinca neminovno ugrožava celu

zajednicu, tako i sada klerici neoliberalizma tvrde da svaka pogrešna reč ugrožava vrednosti „multikulturene zajednice“, te direktno dovodi u opasnost neku od „ranjivih grupa“ (Gottfried, 2004: 73). Ali, praksu pristojnog govora treba razlikovati od političke korektnosti, koja je deo (neo)liberalne „multikulti“ ideologije (Nannery, 1995: 85). Politička korektnost je želja da se vlada društvenim mišljenjem, da se preko uvođenja jedne vrste orvelijanske „zlomisli“ (*thoughtcrime*) ograniče alternative u mišljenju, vrednovanju i ponašanju (Schmidt, 1997). Tako se „homofobija“, kao jedna od ključnih etiketa „zlomisli“, može zaraditi i zbog akademske kritike gej braka. Čak i ako ste vrhunski stručnjak za neku oblast – recimo, za egipatske hijeroglifne Druge dinastije – dovoljno je da izrazite sumnjičavost prema „istopolnom braku“, pa da budete ocenjeni kao „homofob“, i zbog toga ne dobijete mesto na univerzitetu (Scruton, 2006: 28).

Uloga LGBT organizacija i njihovih vođa u ovom procesu birokratske kolonijalizacije seksualnosti i javnog diskursa nije zanemarljiva. Oni su izgradili svojvrnsni „homonormativni establišment“ (Vitulli, 2010: 156) koji je u SAD postao deo elitnih struktura što vladaju „svetom života“ (*Lebenswelt*). Njihov način kontrole i vladavine tim životom, očigledno, nije mnogo drugačiji od onog koji upražnjava „heteronormativni“ deo tog establišmenta.

## Zaključak

Moć i uspešnost nekog pokreta i njegovih organizacija može se meriti na dva načina: poređenjem proklamovanih sa ostvarenim društvenim ciljevima, kao i poređenjem uticaja i snage samog pokreta sa onim koje ima kontrapokret.

Strateški ciljevi LGBT pokreta u SAD, krajem 20. veka, bili su: ukidanje zakona o kažnjavanju homoseksualnog odnosa, zakonsko priznanje istopolne veze, mogućnost zakonskog usvajanja dece (ili davanja dece u hraniteljstvo) za istopolne parove, dobijanje statusa „ranjive grupe“ u okviru zakona o „zločinu iz mržnje“, zabrana diskriminacije na poslu, i prestanak omalovažavanja, te prihvatanje različitosti, u javnom diskursu (tj. u glavnim medijima). Ako iz ugla tih ciljeva posmatramo današnje stanje, mogli bismo da kažemo da je uspeh LGBT pokreta u SAD svakako nesumnjiv (mada ne i potpun).

Do 1962. u svim državama SAD „sodomija“ je zakonski kažnjavana (čak i doživotnim zatvorom). Takvi zakoni su, međutim, do 2002. ukinuti u 36 država, a 2003. Vrhovni sud ih je proglasio neustavnim i u preostalim 14 država. Sklapanje punopravnog istopolnog braka dozvoljeno je danas u 5 država, a „građanska veza“ (*civil unions*), „partnersko domaćinstvo“ (*domestic partnerships*), ili neki drugi oblik zakonskog priznanja istopolne veze (s pravima sličnim onim koja dolaze iz braka), postoji još u 12 saveznih država. Lezbejski ili gej par u 42 države zakonski može da usvoji dete, a u 48 da bude njegov hranitelj (Redding, 2008: 127). Usvojena je dopuna Zakona o zločinu iz mržnje, koji i LGBT osobe ubraja u „ranjive grupe“, a u toku je i usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije na poslu, koji će LGBT osobe na sličan način da zaštiti i u sferi rada. U glavnim medijima danas nema

omalovažavanja LGBT osoba, štaviše, postoji veoma blagonakloni odnos medijske (i akademske) elite prema LGBT pitanju.

S druge strane, taj uspeh je bio praćen narastanjem kontrapokreta hrišćanskih tradicionalista, koji je danas uspešno blokirao dalje širenje priznanja istopolnog braka, i koji se sada aktivno suprotstavlja u svakoj tački borbe za LGBT interese. Naime, LGBT pokret je, tokom osamdesetih i devedesetih godina, bio veoma uspešan u uticaju na sudsku, pa i zakonodavnu i izvršnu vlast da promeni neke norme koje pogađaju LGBT interese. Baš zahvaljujući sudskim odlukama, ne samo da su ukinuti zakoni o „sodomiji“, već je, iz države u državu, krenulo i priznanje prava lezbejskim i gej parovima na sklapanje braka. Međutim, kontrapokret je uspeo da mobilise biračko telo i da preko referendumu u 28 država postigne donošenje ustavnih amandmana kojima se brak definiše isključivo kao veza muškarca i žene (pa takva zakonska definicija danas postoji u 41 državi SAD). Tako je proces sudskog širenja istopolnog braka zaustavljen. Uopšte, analiza državno-normativnih odluka vezanih za „gej pitanja“ pokazuje da je LGBT pokret u SAD, u razdoblju 1974-1994, ostvario srazmeru povoljnih i nepovoljnih odluka (po svoje ciljeve): u sferi zakonodavne vlasti 236:10, u sferi sudske vlasti 50:31, u sferi izvršne vlasti 22:0, dok je ishod u sferi narodnih referendumu bio 1:27 (Werum and Winders, 2001: 396). Stoga se može reći da je LGBT pokret bio veoma uspešan u političkim i društvenim procesima u kojima dominira elita (sudska, politička, medijska ili akademska), ali i neuspešan u sferi referendumu i drugih oblika masovne demokratije. Reklo bi se da je LGBT pokret „osvojio“ elitu, ali ne i narod. A u sistemima koji hoće da budu demokratski, takav učinak ne obezbeđuje trajnu zaštitu postignutih ciljeva.

Uticaj i snaga LGBT pokreta su, takođe, nesumnjivo veliki. Ali, oni mu, ipak, ne daju „odlučujuću premoć“ u odnosu na kontrapokret hrišćanskih tradicionalista. Videli smo da se budžeti LGBT organizacija računaju u desetinama miliona dolara i da one zapošljavaju na stotine profesionalaca. Procenjuje se da godišnji fondovi LGBT organizacija u SAD iznose oko 100 miliona dolara (Green, 2007: 4). Međutim, velike organizacije hrišćanskih tradicionalista po budžetu i zaposlenima ne zaostaju za LGBT pokretom. Naprotiv. Recimo, *Fokus na porodicu (Focus on the Family, FOF)* upošljava 1.300 ljudi, a budžet za 2000. mu je bio 129 miliona dolara (Irvine, 2005: 19). *Savet za istraživanje porodice (Family Research Council)*, zapošljava 120 ljudi, ima 455.000 članova, a budžet mu je u 2000. bio 10 miliona dolara (*Isto*). *Američki porodični savez (The American Family Association)* upošljava nekih 100 ljudi, ima 500.000 članova, a budžet mu je bio 11,4 miliona dolara u 2000. godini (Irvine, 2005: 20). *Zabrinute žene Amerike (Concerned Women for America)* imaju 500.000 članova i budžet od 13 miliona dolara u 2000. godini (*Isto*). Smatra se da su dva najvažnija resursa interesnih grupa članstvo i novac (Haider-Markel and Meier, 1996: 336). Ako po ova dva resursa uporedimo LGBT pokret sa kontrapokretom hrišćanskih tradicionalista, mogli bismo da kažemo da ovaj drugi pokret ima prednost.

Ali, LGBT pokret ima ogromno prevashodstvo po uticaju na elitu. Američka elita se, u osnovi, postavlja kao „supergarant“ u zaštiti LGBT interesa i tretira ih kao

*ljudsko pravo* koje je i ona dužna da brani. Reč je o tome da u američkoj sudskoj, političkoj, medijskoj ili akademskoj eliti LGBT zajednica uživa status *ugrožene manjine*. Upravo to objašnjava potpuno nejednak medijski (javni) tretman istih slučajeva – a na koji se neprestano žale hrišćanski tradicionalisti. I zaista, dok deklariranih LGBT osoba u SAD ima manje od 3 posto (Laumann et al., 1994; Leigh et al., 1993), deklariranih hrišćana je 76 posto (Kosmin and Keysar, 2008). Kako je reč o izrazitoj statističkoj manjini, čiji su otvoreni pripadnici još u nedavnoj prošlosti bili zakonski proganjani i društveno izopštavani, potpuno je prirodan zaštitnički odnos koji prema toj manjini postoji u američkoj eliti.

Ipak, položaj ove društvene grupe je u SAD, početkom 21. veka, izgubio neke od najupadljivijih elemenata diskriminacije (osim ako se nemogućnost sklapanja punopravnog braka između istopolnih osoba ne računa u diskriminaciju; za pregled suprotne argumentacije videti: Antonić, 2011). U tom smislu se, danas, LGBT pokret u SAD i može posmatrati iz nešto neutralnije perspektive, a njegove organizacije i kao tipične interesne grupe, sa svim vrlinama i manama koje takve grupacije imaju u aktuelnom sistemu američke demokratije.

## Literatura

- ACLU (2011a): „About the ACLU“, *American Civil Liberties Union*.
- (2011b): „LGBT & AIDS Project Case Profiles“, *American Civil Liberties Union*.
- (2011v): „Finances“, *American Civil Liberties Union*.
- Antecol, H., A. Jong and M. D. Steinberger (2008): „Sexual Orientation Wage Gap: The Role of Occupational Sorting and Human Capital“, *Industrial & Labor Relations Review*, Vol. 61, No. 4, pp. 518-543.
- Antonić, S. (2011): „'Istopolne porodice': izazov za nauku“, *Sociološki pregled*, god. 45, br. 1, str. 67-100.
- Armstrong, E. A. (2002): *Forging Gay Identities: Organizing Sexuality in San Francisco, 1950-1994*. Chicago: University of Chicago.
- Ashbee, E. (2001): „Marriage, the Family and Contemporary American Politics“, *Parliamentary Affairs*, July, 54, pp. 509-525.
- Auchmuty, R. (2004): „Same-Sex Marriage Revived: Feminist Critique and Legal Strategy“, *Feminism & Psychology*, Vol. 14, No. 1 (February), pp. 101-126.
- (2003): „When Equality is not Equity: Homosexual Inclusion in Undue Influence Law“, *Feminist Legal Studies*, Vol. 11, No. 2, pp. 163-190.
- Bacon, P. Jr. (2008): „Obama Opposes Gay Marriage Ban“, *The Washington Post*, July 2, 2008.
- Balon, B. (2007): „Pink ekonomija“, u M. Rašević i Z. Mršević (ur.), *Pomeramo granice*, str. 205-216. Beograd: Institut društvenih nauka.
- Barth, J. and J. Parry (2009): „2 > 1 + 1? The Impact of Contact with Gay and Lesbian Couples on Attitudes about Gays/Lesbians and Gay-Related Policies“, *Politics & Policy*, Vol. 37, No. 2 (February), pp. 31-50.
- Batler, Dž. (2010): *Nevolja s rodom: feminizam i subverzija identiteta*. Beograd: Karpos.
- Beger, N. J. (2000): „Queer Readings of Europe: Gender Identity, Sexual Orientation and the (Im)potency of Rights Politics at the European Court of Justice“, *Social & Legal Studies*, Vol. 9, No. 2 (June), pp. 249-270.

- Bell, M. (2000): „Book Review: The Constitutional Underclass: Gays, Lesbians, and the Failure of Class-Based Equal Protection“, *Social & Legal Studies*, Vol. 9, No. 4 (December), pp. 594-596.
- Bernstein, M. (2003): „Nothing ventured, nothing gained? Conceptualizing social movement `success` in the lesbian and gay movement“, *Sociological Perspectives*, Vol. 46, No. 3 (Fall), pp. 353-379.
- (1997): “Celebration and Suppression: The Strategic Uses of Identity by the Lesbian and Gay Movement”, *American Journal of Sociology*, Vol. 103, No. 3 (November), pp. 531-565.
- Berridge, V. and Ph. Strong (1991): “Aids in the UK: Contemporary History and the Study of Policy”, *Twentieth Century British History*, Vol. 2, No. 2, pp. 150-174.
- Betsch, M. (2002): “Homosexual Activists Want to Silence Nation’s Youth”, *CNSNews.com*, April 8, 2002.
- Blasius, M. and Sh. Phelan (1997): *We Are Everywhere: A Historical Sourcebook In Gay And Lesbian Politics*. New York: Routledge
- Boehm, M. (2008a): „Prop. 8 donor Scott Eckern explains his resignation from California Musical Theatre“, *The Los Angeles Times*, November 12.
- (2008b): „Prop. 8 repercussions hit Sacramento theater“, *The Los Angeles Times*, November 11, 2008.
- (2008c): „Sacramento theater director who donated to Prop. 8 faced storm of criticism“, *The Los Angeles Times*, November 12, 2008.
- Bradford, J., K. Barrett and J. A. Honnold (2002): *2000 Census Same-Sex Households: A User’s Guide*. New York: The National Gay and Lesbian Task Force Policy Institute.
- Broad K. L. (2002): „Social Movement Selves“, *Sociological Perspectives*, Vol. 45, No. 3 (Fall), pp. 317-336.
- Bye, L., Gruskin, E., Greenwood, G., Albright, V. and Krotki, K. (2005): *California lesbians, gays, bisexuals and transgender (LGBT) tobacco-use survey, 2004*. Sacramento, CA: California Department of Health Services.
- Carroll, W. K. and R. S. Ratner (1999): „Media Strategies and Political Projects: A Comparative Study of Social Movements“, *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers canadiens de sociologie*, Vol. 24, No. 1 (Winter), pp. 1-34.
- Chasin, A. (2000): *Selling Out: The Gay and Lesbian Movement Goes to Market*. New York: St Martin’s Press
- Chibbaro, L. (2010a): „LGBT youth included in plan to end homelessness“, *The Washington Blade*, June 24, 2010.
- (2010b): „Obama policy chief briefs LGBT media“, *The Washington Blade*, Jul 02, 2010.
- (2010c): „Rare peek behind closed doors of secret gay donor confab“, *The Washington Blade*, May 27, 2010.
- (2010d): „Right-wing media watchdog project launched“, *The Washington Blade*, Dec 23, 2010.
- Croucher, Sh. (2002): „South Africa's Democratisation and the Politics of Gay Liberation“, *Journal of Southern African Studies*, Vol. 28, No. 2 (June), pp. 315-330.
- CU (2011): „What is The Human Rights Campaign?“ *Cornell University Exhibition*.
- Dey, I. (2005): „Adapting Adoption: A Case of Closet Politics?“ *International Journal of Law, Policy and the Family*, Vol. 19, No. 3, pp. 289-309.
- Dison, D. (2011): „Victory Fund launches endorsement seal“, *Gay Politics*, January 3, 2011.
- (2010): “Who was the first openly LGBT candidate elected in the U.S.?” *Gay Politics*, December 16, 2010.

- Duggan, L. (2002): „The new homonormativity: The sexual politics of neoliberalism“, in Russ Castronovo and Dana D. Nelson (eds.), *Materializing Democracy: Towards a Revitalized Cultural Politics*, pp. 175-194. Duke: Duke University Press.
- Eleveld, K. (2009): „LGBT Groups Face Uncertain Financial Times“, *Advocate*, February 20, 2009.
- EC (2011a): „List of Caucus Members in the 112th Congress“, *LGBT Equality Caucus*. (2011b): „Mission“, *LGBT Equality Caucus*.
- EM (2010): Equality Matters, pristupljeno 17. januara 2011; <http://equalitymatters.org/research/201012200006>
- Engel, S. M. (2007): „Organizational Identity as a Constraint on Strategic Action: A Comparative Analysis of Gay and Lesbian Interest Groups“, *Studies in American Political Development*, Vol. 21, No. 1, pp. 66-91.
- Epstein, D. and S. O'Halloran (1995): „A Theory of Strategic Oversight: Congress, Lobbyists, and the Bureaucracy“, *Journal of Law, Economics, & Organization*, Vol. 11, No. 2 (October), pp. 227-255.
- FEC (2011): „What We Do“, *Family Equality Council*.
- (2008): „Opening Doors: LGBT Parents and Schools“, *Family Equality Council*.
- Fleeman, M. (2007): „Isaiah Washington Meets with Gay Leaders over Slur“, *People*, January 22, 2007.
- Fleischmann, A. and J. Hardman (2004): „Hitting Below the Bible Belt: The Development of the Gay Rights Movement in Atlanta“, *Journal of Urban Affairs*, Vol. 26, No. 4 (October), pp. 407-426.
- Fuko, M. (1997): *Nadzirati i kažnjavati: rođenje zatvora*. Beograd: Prosveta.
- Gallagher, J. and C. Bull (1996): *Perfect Enemies: The Religious Right, the Gay Movement, and the Politics of the 1990s*. New York: Crown Publishers.
- Gamble, B. S. (1997): „Putting Civil Rights to a Popular Vote“, *American Journal of Political Science*, Vol. 41, No. 1 (January), pp. 245-269.
- GLAAD (2011): „Mission Statement“, *Gay & Lesbian Alliance against Defamation*. (2010): „GLAAD Media Reference Guide“, *Gay & Lesbian Alliance Against Defamation*. (2009): „Financial Statements“, *Gay & Lesbian Alliance Against Defamation*.
- GLAD (2011): „GLAD's Staff“, *Gay & Lesbian Advocates & Defenders*.
- GLSEN (2011a): „About Gay-Straight Alliances (GSAs)“, *Gay, Lesbian, Straight Education Network*. (2011b) „Our Mission“, *Gay, Lesbian, Straight Education Network*. (2009): „Financial Information“, *Gay, Lesbian, Straight Education Network*.
- Gottfried, P. (2004): *Multiculturalism and the Politics of Guilt: Toward a Secular Theocracy*. Chicago: University of Missouri Press.
- Grant, J. T. and T. J. Rudolph (2003): „Value Conflict, Group Affect, and the Issue of Campaign Finance“, *American Journal of Political Science*, Vol. 47, No. 3 (July), pp. 453-469.
- Green, J. (2007): „They Won't Know What Hit Them“, *Atlantic Magazine*, March 2007.
- Haider-Markel, D. P. (2006): „Acting as Fire Alarms with Law Enforcement: Interest Groups and Bureaucratic Activity on Hate Crime“, *American Politics Research*, Vol. 34, No. 1, pp. 95-130.
- Haider-Markel, D. P. and K. J. Meier (2003): „Legislative Victory, Electoral Uncertainty: Explaining Outcomes in the Battles over Lesbian and Gay Civil Rights“, *Review of Policy Research*, Vol. 20, No. 4 (December), pp. 671-690.
- (1996): „The Politics of Gay and Lesbian Rights: Expanding the Scope of the Conflict“, *The Journal of Politics*, Vol. 58, No. 2 (May), pp. 332-349.

- Harry, J. (1993): "Being Out: A General Model", *Journal of Homosexuality*, Vol. 26, No. 1, pp. 25-39.
- Hayward, E. (2000): „Graphic gay sex workshop under fire“, *Boston Herald*, May 17, 2000.
- Heineman, M. (2000): „Critics contend safe-sex forum far too graphic“, *Union-News*, May 17, 2000.
- Herman, D.(1996): „(Il)legitimate Minorities: The American Christian Right's Anti-Gay-Rights Discourse“, *Journal of Law and Society*, Vol. 23, No. 3 (September), pp. 346-363.
- HRC (2011): „What We Do“, *Human Rights Campaign*.
- (2010): „Congressional Scorecard: Measuring Support for Equality in the 110th Congress“, *The Human Rights Campaign*.
- (2008): *Election 2008, The Human Rights Campaign*.
- Humphrey, J. C. (1999): „To Queer or Not to Queer a Lesbian and Gay Group? Sexual and Gendered Politics at the Turn of the Century“, *Sexualities*, Vol. 2, No. 2 (April), pp. 223-246.
- Ingrassia, L. (2007): „NBC Gives 'Second Chance' to Isaiah Washington“, *People*, July 17.
- Irvine, J. M. (2005): „Anti-gay politics online: A study of sexuality and stigma on national websites“, *Sexuality Research and Social Policy*, Vol. 2, No. 1, pp. 3-21.
- Johnson, Diane E. (2008): „Continuity and change in Argentine interest group activity and lobbying practices“, *Journal of Public Affairs*, Vol. 8, No. 1-2 (February-May), pp. 83-97.
- Johnson, Ch. (2011a): „Carney: No list of LGBT promises for 2012 election“, *The Washington Blade*, April 25, 2011.
- (2011b): „Obama kicks off 2012 re-election campaign“, April 6, 2011, *The Washington Blade*.
- (2010c): „Clinton equates LGBT rights to human rights“, *The Washington Blade*, June 22, 2010.
- (2010d) „In Congress: Many bills, but no timetable for progress“, *The Washington Blade*, June 10.
- (2010e): „LGBT staffer group returns to Capitol Hill“, *The Washington Blade*, May 20.
- (2010f): „Obama cheered at Pride reception“, *The Washington Blade*, June 23, 2010.
- (2010g): „Obama earns mixed reviews on LGBT progress“, *The Washington Blade*, June 10, 2010.
- (2010h): „Obama issues Pride proclamation“, *The Washington Blade*, June 3, 2010.
- (2010i): „Senate moves to address LGBT inequality abroad“, *The Washington Blade*, April 29, 2010.
- (2010j): „The joy of giving“, *The Washington Blade*, Jul 29, 2010.
- (2010k): „U.S. Justice Department celebrates Pride Chris Johnson“, *The Washington Blade*, June 21, 2010.
- (2010l): „11th hour anti-gay attacks against Cicilline?“, *The Washington Blade*, October 27, 2010.
- Johnson, Chris (2011): „Carney: No list of LGBT promises for 2012 election“, April 25, 2011.
- Keen, L. (2008): „Gay Support for Obama Similar to Dems in Past Elections“, *Bay Windows*, November 26, 2008.
- Knoebel, J. (1992): "Nontraditional Affluent Consumers." *American Demographics*, November, S10 (2).
- Kosmin, B. A. and A. Keysar (2008): „ARIS 2008 Report: Part IA – Belonging“, *American Religious Identification Survey 2008*.

- Kupelian, D. (2005): *The Marketing of Evil: How Radicals, Elitists, and Pseudo-Experts Sell Us Corruption Disguised As Freedom*. Torrance, CA: WND Books.
- Lambda Legal (2009): „Financial Statements for the Year Ended October 31, 2009“, *Lambda Legal Defense and Education Fund*.
- (2007): „Making the Case for Equality“, *Lambda Legal Defense and Education Fund*, March 3, 2007.
- LAT (2009): „Proposition 8, Tracking the Money: Final Numbers“, *Los Angeles Times*, February 3, 2009.
- Laumann, E., O., J. N. Gagnon, R. T. Micheal, and S. Michaels (1994): *The Social Organization of Sexuality Sexual Practices of the United States*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Leigh, B. C, M. T. Temple and K. F. Trocki (1993): “The Sexual Behavior of US Adults: Results from a National Survey”, *American Journal of Public Health*, Vol. 83 (October), pp. 1400-1408.
- LCR (2011): „Who We Are“, *Log Cabin Republicans*.
- (2009): "The Sill Resolution", *Log Cabin Republicans*, 26th day of September, 2009.
- Lieberman, R. C. (2009): „What to Read on Lobbying“, *Foreign Affairs*, May 26.
- Lublin, D. (2005): „The Strengthening of Party and Decline of Religion in Explaining Congressional Voting Behavior on Gay and Lesbian Issues“, *Political Science & Politics*, Vol. 38, No. 2, pp. 241-245.
- Lyons, C. J. (2008): „Individual perceptions and the social construction of hate crimes: A factorial survey“, *The Social Science Journal*, Vol. 45, No. 1 (March), pp. 107-131.
- Malebranche, J. (2006): *Androphilia: Rejecting the Gay Identity, Reclaiming Masculinity*. Baltimore, MD: Scapegoat Publishing.
- McCarthy, J. D. and M. N. Zald (2002): „The Enduring Vitality of the Resource Mobilization Theory of Social Movements“, *Handbook of Sociological Theory*, edited by Jonathan H. Turner, pp. 533-565. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Mck. Norrie, K. (2008): „Chasing the chimera“, *International Journal of Law in Context*, Vol. 4, No. 4, pp. 411-417.
- Melucci, A. (1988): „Getting involved: Identity and mobilization in social movements“, *International Social Movement Research*, 1, pp. 329-348.
- MM (2011): „About Us“, *Media Matters for America*.
- (2010a): „Carlson calls CA bill to include LGBT history in class ‘propaganda’ and ‘blackmail’: Doocy agrees its part of ‘a pro-gay agenda’“, *Media Matters for America*, December 17, 2010.
- (2010b): „Comparing Prop. 8 judge to Emperor Nero just the latest in Wash. Times' anti-gay assault“, *Media Matters for America*, August 09, 2010.
- (2010c): „Fox Teases Story About Including LGBT History In Classrooms With Text: ‘Lessons In Homosexuality?’“ *Media Matters for America*, December 17, 2010.
- (2009): „O'Reilly's Ark: Gay marriage could lead to goat, duck, dolphin, and turtle marriage“, *Media Matters for America*, May 12, 2009.
- (2008): „O'Reilly apparently still not relaxing `on all this gay stuff““, *Media Matters for America*, April 04, 2008.
- Nannery, L. (1995): "The Costs of Political Correctness", *Theologies and Moral Concern*, Paul Gottfried (Editor), pp. 85-95. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Nardi, P. M. (1998): „The Globalization of the Gay & Lesbian Socio-Political Movement: Some Observations about Europe with a Focus on Italy“, *Sociological Perspectives*, Vol. 41, No. 3 (1998), pp. 567-586.



- Nownes, An. J. (2004): „The Population Ecology of Interest Group Formation: Mobilizing for Gay and Lesbian Rights in the United States, 1950-98“, *British Journal of Political Science*, Vol. 34, No. 1 (January), pp. 49-67.
- Nownes, A. J. and D. Lipinski (2005): „The Population Ecology of Interest Group Death: Gay and Lesbian Rights Interest Groups in the United States, 1945-98“, *British Journal of Political Science*, Vol. 35, No. 2 (April), pp. 303-319.
- NS (2011): „Who We Are“, *The National Stonewall*.
- Nudd, T. and A. E. Keith (2007): „Isaiah Washington Seeks Counseling“, *People*, January 24, 2007.
- Obama (2008): „Barack Obama on LGBT RIGHTS: Barack Obama supports the LGBT community“, *Obama '08*.
- Offen, N., E. A. Smith and R. E. Malone (2008): „Is tobacco a gay issue? Interviews with leaders of the lesbian, gay, bisexual and transgender community“, *Culture, Health and Sexuality*, Vol. 10 No. 2 (February), pp. 143-157.
- Pearlman, J. (1999): „At Full Blast“, *Sports Illustrated*, December 23, 1999.
- Raimondo, J. (2001): „Gay Victimology and the Liberal *Kulturkampf*“, *Antiwar.com*, May 19, 2001.
- Rapp, L. (2004), „Shaiman, Marc, and Scott Wittman“, *GLBTQ: The Encyclopedia Of Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender, And Queer Culture*.
- Rondeau, P. E. (2002): „Selling Homosexuality to America“, *Regent University Law Review*, Vol. 14, No. 2, pp. 443-485.
- Schlatte, E. (2010): „18 Anti-Gay Groups and Their Propaganda“, *Southern Poverty Law Center*, Intelligence Report, No. 140.
- Schlozman, K. L. and J. T. Tierney (1983): „More of the Same: Washington Pressure Group Activity in a Decade of Change“, *Journal of Politics*, Vol. 45, Issue 2(May), pp. 351-378.
- Schmidt, A. J. (1997): *The Menace of Multiculturalism: Trojan Horse in America*. Westport: Praeger Publishers.
- Scruton, R. (2006): „Sacrilige and Sacrament“, in *The Meaning of Marriage: Family, State, Market and Morals*. Robert P. George and Jean Bethke Elshtain (eds.), pp. 3-28. New York: Scepter Publishers.
- Sears, A. and C. Osten (2003): *The Homosexual Agenda: Exposing the Principal Threat to Religious Freedom Today*. Nashville, Tennessee: Broadman & Holman Books.
- Shales, T. (2000): „A Case of the Creeps: 'Dr. Laura' on UPN Looks Better on Radio“, *Washington Post*, September 15, 2000.
- Sibalis, M. (2004): „Urban Space and Homosexuality: The Example of the Marais, Paris' 'Gay Ghetto““, *Urban Studies*, Vol. 41, No. 9 (August), pp. 1739-1758.
- Smith, P. (1999): „Political Communication in the UK: A Study of Pressure Group Behaviour“, *Politics*, Vol. 19, No. 1 (February), pp. 21-28.
- Stefanakos, V. S. (2002): „The Sound of Silence“, *The Advocate*, April 2, 2002.
- Stojnov, D. (2005): „Normalnost, moć i revizija psihologije“, u *Mišel Fuko 1926-1984-2004: hrestomatija*, ur. Pavle Milenković i Dušan Marinković, str. 253-282. Novi Sad: Vojvođanska sociološka asocijacija.
- TF (2011): „Mission Statements“, *National Gay & Lesbian Task Force*.
- Truman, D. (1951): *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*. New York: Alfred A. Knopf
- Victory (2011a): „Our Candidates“, *Gay & Lesbian Victory Fund*.
- (2011b): „Presidential Appointments“, *Gay & Lesbian Victory Fund*.
- (2009): „2009 Annual Report“, *Gay & Lesbian Victory Fund*.

- Vitulli, E. (2010): „A Defining Moment in Civil Rights History? The Employment Non-Discrimination Act, Trans-Inclusion, and Homonormativity“, *Sexuality Research and Social Policy*, Vol. 7, No. 3, pp. 155-167.
- Warner, M. (1999): *The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- WB (2010a): „Episcopal Church ordains 2nd openly gay bishop“, *The Washington Blade*, May 20, 2010.
- (2010b): „Facebook to monitor hate speech on suicide memorials“, *The Washington Blade*, Oct 21.
- (2010c): „L.A. Gay & Lesbian Center gets unprecedented grant“, *The Washington Blade*, Oct 01, 2010.
- (2010d): „Lesbian teen settles Miss. prom case“, *The Washington Blade*, Jul 22.
- (2010e): „National LGBT community reeling from 4th teen suicide in a month“, *The Washington Blade*, October 1, 2010.
- (2010f): „Political donations hurt Target, Best Buy in HRC ratings“, *The Washington Blade*, October 7, 2010.
- (2010g): „Study: MTV leads in depicting gay characters“, *The Washington Blade*, July 29, 2010.
- WCT (1996): „IMPACT 1996 questionnaires“, *Windy City Times*.
- WDL (2000): „Words of Dr. Laura“, *StopDrLaura.com*.
- Werum, R. and B. Winders (2001): „Who's `In` and Who's `Out`: State Fragmentation and the Struggle over Gay Rights, 1974-1999“, *Social Problems*, Vol. 48, No. 3 (August), pp. 386-410.
- Whitty, J. (2011): „The Gay Conspiracy: a manifesto“, The Home Page of Jeff Whitty.
- Wk, (2011a): „Freedom to Marry“, *Wikipedia*.
- (2011b): „Gay, Lesbian, Straight Education Network“, *Wikipedia*.
- (2011c): „Hollywood Supports“, *Wikipedia*.
- (2011d) „Human Rights Campaign“, *Wikipedia*.
- (2011e): „Protests against Proposition 8 supporters“, *Wikipedia*.
- (2011f): „Tim Gill“, *Wikipedia*.
- WT (2009a): „Editorial: At the president's pleasure“, *The Washington Times*, September 28, 2009.
- (2009b): „Editorial: Obama's risky-sex czar“, *The Washington Times*, December 9, 2009.
- Zahniser, D. and P. Willon (2008): „Mayor is wedded to same-sex marriage“, *The Los Angeles Times*, June 24, 2008.